

DEMNIȚATEA UMANĂ, CONDIȚIE A EXISTENȚEI UMANE SAU CONSTRUCT SOCIAL

Drd. Emanuel DOBRIN

Universitatea București

edobrin75@gmail.com

Abstract: Human Dignity, the Condition of Human Existence or Social Construct

Out of his constant striving to define the human dignity concept as a social construct shaped by political, material and segregational means, or as a valid existential condition in itself, The human being faces on the one hand, personal traumas and social tragedies, emerged from, and cultivated by social construct itself, or, on the other hand, experiences relational peace and respect based on his human condition as created man. The twentieth century would prove once more, if it were necessary, the frailty of human dignity as a social construct and would create the premises for comprehending human dignity as man's existential condition. The philosophical ideologies marked by profound gaps in defining human dignity concept, couldn't replace the human dignity biblical concept, which is able to guarantee both man's inner integrity, his social and relational integrity, and the basis of God-man relationship

Keywords: human dignity, Imago Dei, social construct, human being, existential condition

Demnitatea, ca și componentă teoretică a structurii umane, a devenit obiect de studiu și concept prezent în fiecare dimensiune socială. Fie că e vorba de filozofie, psihologie, sociologie sau teologie, demnitatea umană este, pe drept, reperul care stabilește funcționalitatea socială și individuală. Respectarea demnității umane, în condițiile ontologic-creaționiste, creează premisele dezvoltării pozitive a societății, prin transformarea mentală a individului. Pe de altă parte, nerespectarea demnității umane ridică o mulțime de obstacole în calea dezvoltării și manifestării normale

a unui individ, ducând astfel la formarea unei anarhii societale. Ar mai fi de luat în seamă și situația în care este invocată demnitatea umană în condiții de moralitate îndoielnică, fapt care, ca și în cazul nerespectării demnității umane, duce la anarhie și dezordine individuală și socială.

Demnitatea umană, ca și componentă absolut necesară, structurală și funcțională a ființei umane, a fost, de asemenea, în atenția spațiului public în fiecare perioadă istorică. Preocuparea definirii conceptului a deschis posibilitatea comunicării sociale a subiectului și a evidențiat aria extrem de largă a discuției. Astfel, Ronald Dworkin a pledat pentru o înțelegere a demnității umane, ca sancțitate a vieții,¹ în timp ce alți filozofi au sugerat că demnitatea umană ar trebui definită în perimetrul cererii de a avea împlinite nevoile de bază.² Alte voci au optat pentru reducționism, potrivit căruia demnitatea umană este o etichetă pentru drepturile fundamentale ale omului.³ Adepții tradiției contractarian liberală a drepturilor naturale, observă O'Donovan, printre care pot fi pomeniți Locke, Rousseau, Nozick și Raels, văd inerența demnității umane ca rezidând din posesia drepturilor egale și inalienabile⁴ și în sfârșit, observă Habermas, asocierea demnității umane cu rațiunea lui Kant a continuat să atragă mulți adepți care sunt încrezători că aceasta poate exista fără nicio problemă.⁵ Generând tot felul de dispute, demnitatea umană s-a constituit în factor de echilibru atunci când a fost aplicată în mod egal indivizilor dintr-o societate sau a generat crize sociale în momentele în care demnitatea umană a unui individ sau a unui grup a devenit, în baza unor instrumente sociale și politice, superioară demnității umane altui individ sau grup diferit.

1 Ronald DWORKIN, *Life's dominion – An argument about abortion and euthanasia*, Harper Collins, Hammersmith, 1993, pp. 238-240.

2 Alan GEWIRTH, „Human dignity as the basis of rights”, in *The constitution of rights – Human dignity and american values*, eds. Michael J. Meyer and William Parent, Cornell University Press, Ithaca, 1992, pp. 25-32. Martha Craven NUSSBAUM, *Frontiers of justice: Disability, nationality, species member-ship, the tanner lectures on human values*. The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, 2006, pp. 35-43.

3 Dieter BIRNBACHER, „Menschenwürde – abwägbar oder unabwägbar?” In *Biomedizin und Menschenwürde*, ed. Matthias Kettner, Suhrkamp, Frankfurt/Main, 2004, pp. 56-61. Markus STEPANIANS, „Gleiche Würde, gleiche Rechte”, In *Menschenwürde – Annäherung an einen Begriff*, ed. Ralf Stoecker, Öbv & Hpt, Wien, 2003, pp. 81-103.

4 J.L. O' DONOVAN, „Human dignity and human justice in theological perspective”, in P.M. Candler & C. Cunningham (eds.), *The grandeur of reason*, SCM Press, London, 2010, pp. 118-135.

5 Jürgen HABERMAS, *Die Zukunft der menschlichen Natur*, Suhrkamp, Frankfurt/Main, 2001, p. 82.

Lucrarea de față surprinde într-o anumită măsură preocupările rasei umane de a-și defini, până la urmă, propria-i demnitate ca și condiție a existenței umane, sau doar ca și construct social, de a-și revendica demnitatea și de a-și-o impune ca normă, în fiecare perioadă istorică și în fiecare context social. Dincolo de frământările și efectele negative generate de păreri opozabile, antagonismele prezente în definirea conceptului întăresc dorința rasei umane de a-și justifica fiecare acțiune, tocmai pe baza principiului demnității umane.

O altă mențiune realmente necesară în abordarea acestui subiect e dată de înțelegerea faptului că, între definirea demnității umane ca și condiție existențială sau ca și construct social și percepția socială, există o legătură indestructibilă. Pot fi identificate situații când o anumită înțelegere a conceptului demnității umane a generat schimbări sociale benefice și situații când societate, prin diferențele sociale, materiale și de rang, a impus o percepție deformată cu privire la acest concept. Demersul nu face altceva decât să evidențieze modul în care a fost percepută demnitatea umană și cum a fost asumată social.

Însă, după cum afirmă Tadd, demnitatea umană este un concept complex, dificil de definit, dar fără o clarificare a ceea ce presupune conceptul, aspirația recunoașterii și respectului demnității indivizilor în realitatea de zi cu zi, este în pericol de a se transforma într-un slogan lipsit de esență și scop.⁶ Greutatea definirii conceptului derivă din perspectiva punctului din care se face observarea ființei umane. Acest reper stabilește, de fapt, parcursul conceptului și determină libertățile sau presiunile ce intervin în societate.

Din perspectiva spațiului greco-roman, Ober a sugerat că înțelegerea conceptului demnității umane, poate fi cel mai bine exprimată prin ceea ce greco-romanii au înțeles, a fi în contradicție cu umilirea și infantilizarea unei persoane. Această înțelegere a născut două concepții legate de conceptul în sine: demnitate meritocratică și demnitate civică, aplicabile ființei umane, dar condiționate de anumite contexte. Demnitatea meritocratică era derivată din poziția unei persoane într-o societate ierarhică și a fost caracterizată prin posesia unui set de caracteristici și atitudini personale, cum ar fi curajul, virtutea și verticalitatea, dar și de poziția individului și a familiei sale în societatea respectivă. În această

⁶ Win TADD, „Dignity and Older Europeans”, in *Ethics, Law and Society*, Vol. III, Edited by Jenny Gunning and Soren Holm, Ashgate, Surrey, 2007, pp.73-92.

concepție, este esențial ca indivizii care alcătuiesc societatea respectivă, să recunoască și să respecte acest statut. Cu toate acestea, susține Ober, acest tip de demnitate a fost o caracteristică esențială a societăților arhaice, cum ar fi cele descrise în epopeile homeriene.⁷

Plăcută ca explicație, demnitatea meritorică are câteva inconveniente legate în mod special de durata valabilității ei. De când până când este validă această demnitate meritocratică? Din moment ce e condiționată de poziția, rangul și realizările unei persoane, retragerea sau ieșirea persoanei din poziția respectivă pare a redefini demnitatea pe alte coordonate. Fragilitatea concepției este amplificată tocmai de efemeritatea ființei umane, condiționând conceptul de poziții și realizări sociale.

Demnitatea civică este diferită și apare într-o etapă ulterioară a societății grecești și apoi romane. În această stare, conceptul se referă la natura relațiilor existente într-o comunitate de cetățeni de sex masculin, în care toți sunt egali, în sensul că aceștia sunt la fel de liberi să participe la afacerile publice.⁸ Demnitatea civică era condiționată de recunoașterea reciprocă și recunoașterea altora, deși, spre deosebire de cea meritocratică, nu avea o funcționalitate ierarhică în rândul cetățenilor. Cu toate acestea, tot exista o diferențiere între bărbați și femei sau copii, precum și între oamenii liberi și sclavi. Locul ideal pentru înțelegerea acestei demnități, în concepția lui Ober, a fost sistemul democratic al Atenei, dezvoltat după revoluția din 508 B.C. În anul 346 B.C., Demostene a dezvoltat conceptul de demnitate civică într-un discurs în fața instanței și a afirmat că în legea ateniană toți cetățenii, bărbați, femei, copii, oameni liberi sau sclavi, au demnitate și sunt protejați față de orice formă de denigrare a demnității personale.⁹

Născută, probabil ca o necesitate de acordare a demnității tuturor celor care nu s-au încadrat în demnitatea meritocratică, demnitatea civică pare a fi ceva conceput în mare grabă, menit, nu pentru a împlini anumite nevoi sociale, ci mai degrabă pentru a acoperi anumite lacune sociale. Separând societatea între cei de sus și cei de jos, conceptul demnității civice a rupt legătura cu cei de sus și a fărâmițat masa de oameni considerată „de rând”. Chiar dacă a dat impresia unei unități societale pentru o anumită

7 Josiah OBER, „Meritocratic and Civic Dignity in Greco-Roman Antiquity”, in *The Cambridge Hand-book of Human Dignity: Interdisciplinary Perspectives*, eds. Marcus Düwell, Jens Braarvig, Roger Brownsword and Dietmar Mieth, Cambridge University Press, Cambridge, 2014, pp. 53-65.

8 *ibidem*, p. 55.

9 *ibidem* pp. 61-64.

parte a societății, în interiorul demnității civile au existat diferențe puternic amplificate și întreținute, nu de natura realizărilor personale, ci de statutul de om social. Astfel, chiar dacă făceau parte din aceeași masă socială, demnitatea femeilor și a copiilor era considerată inferioară demnității masculine.

În antichitatea romană, observă Cancik, termenul „Dignitas” a fost rezervat pentru persoanele cu un rang social înalt, care aveau responsabilități speciale, realizări de excepție, dar și beneficii pe măsura lor. Ridicând la nivel de „demnitari” pe cei care ocupau poziții cheie în politică, armată sau în structurile sociale, antichitatea romană promova demnitatea ca fiind o individualizare a unui grup social față de masa populației de atunci. Această abordare a fost susținută, chiar dacă Cicero a promovat ideea că toate ființele umane au în comun, demnitatea.¹⁰

Concepția romană nu putea fi departe de conceptele grecești, fiind născută în acest amalgam social al culturii greco-romane. Chiar dacă au existat tendințe și valențe de a defini demnitatea ca și condiție a existenței umane, societatea romană a capitulat în fața acestei concepții, accentuând astfel demnitatea ca ceva particular, specific atribuit doar unui grup restrâns de indivizi. Această atitudine a fost probabil întreținută și de sistemul social sclavagist în care cei considerați inferiori nedemni de demnitatea romană, asigurau progresul economic prin slujbele pe care le făceau. Așadar, fie că e vorba de sistemul grecesc, de renumita democrație ateniană, sau de renumitul drept roman, societățile respective au definit demnitatea umană, mai mult ca un construct social, decât ca o condiție existențială.

Într-o încercare de echilibrare a discuției referitoare la demnitate și rang, Weldron afirmă:

o dată asociată cu diferențieri ierarhice de rang și statut, „demnitate”, transmite acum ideea că toate persoanele umane aparțin de același rang și că această poziție este una foarte mare, într-adevăr, în multe feluri la fel de mare ca și cele care au fost considerate anterior ca ranguri de noblețe.¹¹

În teologia creștină a Evului Mediu, susțin Soulen și Woodhead, a fost promovată o schimbare a paradigmei termenului. Statutul de persoană cu demnitate, pe care numai persoanele privilegiate l-ar fi avut,

10 Hubert CANKIK, „Dignity of Man and Persona in stoic anthropology: Some remarks on Cicero, *De Officiis* 1 105–7”, in *The concept of human dignity in human rights discourse*, eds. David Kretzmer and Eckart Klein, Kluwer Academic Publishers, New York, 2002, pp.19-39.

11 Jeremy WALDRON, „Dignity and rank”, in *European Journal of Sociology* 48 (2), 2007, pp.201–237.

a fost regândit prin transferarea acestei statut asupra tuturor ființelor umane care, prin creație, erau „mândria creației divine”. Din această perspectivă, fiecare persoană umană, în ciuda tuturor diferențelor individuale, are demnitate, pur și simplu pe motive divine, naturale și metafizice. Ființa umană are demnitate pentru că a fost concepută în „chipul lui Dumnezeu”.¹²

Așezând în paralel concepțiile din perioada Imperiului Roman și a creștinismului din Evul Mediu, se poate observa o schimbare de esență în percepția asupra conceptului demnității umane. Dacă în Imperiul Roman, termenul dignitas se aplica doar persoanelor de rang înalt, care ocupau poziții cheie în stat, odată cu transformarea mentală produsă de creștinism, demnitatea umană și-a conturat un profil universal, orice om era considerat o ființă demnă deoarece era creația lui Dumnezeu. Demnitatea stă în caracterul lui Dumnezeu, astfel că o creatură după „chipul Lui”, este o creatură demnă.

În modernitatea timpurie a Renașterii italiene, începând cu concepția lui Pico de la Mirandola, observată de Trinkaus,¹³ iar mai târziu cu mișcarea iluministă și mai presus de toate cu concepția lui Kant, analizată de Hill,¹⁴ noțiunea demnității umane, deja universalizată de creștinismul Evului Mediu, a fost secularizată prin scoaterea ei din sfera implicațiilor și a influențelor teologice. Filozofia lui Pico și Kant, a făcut o distincție importantă în explicarea conceptului demnității umane. Ei au fost convinși că, în calitate de ființă umană, omul nu își datorează demnitatea personală faptului că reflectă splendoarea divină, ci pentru că el, ca ființă în sine, este capabil de ceva măreț, cum ar fi rațiunea și autonomia morală. Astfel, Renașterea și Iluminismul au scos conceptul de sub manta creștină, secularizându-l.

În celebrul discurs despre demnitatea omului¹⁵, publicat în 1486, Pico della Mirandola a susținut că, la rădăcina demnității omului este

12 R. Kendall SOULEN, and Linda WOODHEAD, *God and human dignity*, Eerdmans, Grand Rapids, 2006, pp. 101-195.

13 Charles Edward TRINKAUS, *In our image and likeness: Humanity and divinity in Italian humanist thought*, Notre Dame, University of Notre Dame Press, Paris, 1995, ch. 10.

14 Thomas E. HILL, *Dignity and practical reason in Kant's moral theory*, Cornell University Press, Ithaca, 1992, pp. 50-200.

15 Ioan-Gheorghe ROTARU, "Plea for Human Dignity", in *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, 2016, Volume 1, pp. 29-43.

abilitatea de a alege să fie ceea ce vrea să fie, și că acesta este un dar de la Dumnezeu: „Acesta este dat ca el să aibă ceea ce el alege și de a fi ceea ce el vrea”.¹⁶ Cu toate că menține în discuție ideea prezenței lui Dumnezeu, punctul de plecare este stabilit în abilitatea omului de a alege. Aici intervine o problematică de fond, generată de moralitatea alegerilor făcute de fiecare individ.

În critica adusă lui Kant, ca urmare a redefinirii conceptului demnității umane în afara sferei divine de influență, Schopenhauer a declarat că „expresia „demnitatea omului”, odată rostită de Kant, a devenit shibboleth-ul tuturor moralștilor nedumeriți și fără minte”.¹⁷ Schopenhauer, nu face altceva decât să identifice criza care s-a născut odată cu redefinirea conceptului demnității umane într-un perimetru guvernat doar de mintea umană și de născocirile acesteia. Autonomia morală pretinsă de Kant, creiona portretul unui individ liber de orice legătură exterioară lui, însă afecta puternic relațiile dintre indivizi, până acolo încât demnitatea unui grup social presupunea suprimarea demnității altui grup.

După 1945, observă Menke și Pollmann, lucrurile s-au schimbat profund, cel puțin din perspectiva drepturilor omului. Orgoliul și auto idolatria Renașterii și a Iluminismului, percepute ca o iluminare și emancipare umană de excepție, ca o autonomie cvasi-evlavioasă, au fost transformate aproape în opusul lor de experiențele monstruoase ale barbariei fasciste și ale terorii staliniste, care au generat conflagrații mondiale nemaintâlnite până atunci.¹⁸ Omul redefinit prin conceptele demnității renescentiste și iluministe s-a transformat în cel mai crunt dușman al demnității personale. Orbiți de diferențele sociale sau rasiale, cei tari i-au supus pe cei slabi, majoritarii i-au adus la anarhie pe minoritari, permanentizând imaginea unei pretinse demnități doar în dreptul celor tari și autoritari. De fapt, atentarea la demnitatea altora a însemnat și continuă a fi un atentat la demnitatea personală.

Ceva trebuie să fi fost în neregulă cu pretinsa autonomie morală, afirmă Dicke, de vreme ce nu a putut împiedica cele două războaie mondiale. Așa că, după al doilea război mondial, a fost luată în serios

16 Picco della MIRANDOLA, *On the Dignity of Man*, trans. C. Glenn Wallis, ed. Hackett Publishing Company, Cambridge, 1965, p. 5.

17 Arthur SCHOPENHAUER, *On the Basis of Morality*, Hackett Publishing Co., Inc., Cambridge, 1998, p. 100.

18 Christoph MENKE and Arnd POLLMANN, *Philosophie der Menschenrechte. Zur Einführung*, Junius, Hamburg, 2007, ch. III.

redefinirea și respectarea demnității umane. Din acest moment s-a discutat despre nevoia ca toate ființele umane să aibă drepturi speciale la protecția demnității lor, deoarece structurile totalitare ale societății au mers până în punctul exterminării conceptului de demnitate umană.¹⁹ Jean Amery, un membru al rezistenței împotriva ocupației germane din Belgia, a descris experiența sa de a fi torturat de Gestapo-ul german astfel: „Oricine a căzut victimă torturii, nu se va simți ca acasă, nicăieri în lume. Rușinea anihilării demnității nu poate fi ștearsă”²⁰.

În actualul discurs referitor la drepturile omului, demnitatea umană este un concept familiar, proeminent de altfel, în instrumentele juridice naționale și internaționale precum și în politicile umanitare. Termenul „demnitate” se regăsește, ca terminologie și formulare, în toate documentele internaționale referitoare la ființa umană.

În Declarația Universală a Drepturilor Omului apărută în 1948 și Convenția Europeană pentru Drepturile Omului și Biomedicină, conceptul demnității umane are un caracter fundamental. „Toate ființele umane se nasc libere și egale în demnitate și drepturi”, se precizează în Declarația Universală a Drepturilor Omului, prin adoptarea căreia statele semnatare s-au angajat să promoveze și să respecte demnitatea umană.²¹ Încorporarea conceptului de „demnitate umană” în Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost punctul culminant al unei evoluții istorice semnificative a conceptului. La data respectivă Declarația Universală a Drepturilor Omului se constituia într-un garant că istoria nu se va repeta și că demnitatea umană va fi protejată în fața oricăror potențiale pericole.

Analizând alte documente internaționale, Perrin evidențiază prezența conceptului demnității umane în acestea. Carta ONU afirmă că fiecare stat trebuie să susțină credința și încrederea în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea ființei umane, iar Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) susține demnitatea umană încă de la crearea sa, în 1975. Actul Final, semnat la Helsinki de 35 de țări, era un angajament pentru promovarea respectării drepturilor civile, politice, economice, culturale, sociale și nu numai, adică a tuturor

19 Klaus DICKE, „The founding function of human dignity in the universal declaration of human rights”, in *The concept of human dignity in human rights discourse*, eds. David Kretzmer and Eckart Klein, Kluwer Academic Publishers, New York, 2002, pp. 111-142.

20 Jean AMÉRY, *Jenseits von Schuld und Sühne: Bewältigungsversuche eines Überwältigten*, Klett-Cotta, Stuttgart, 1977, p. 73.

21 United Nations, *The Universal Declaration of Human Rights*. Disponibilă la: <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>, 1948. Citată la 30 iulie 2019.

acelor drepturi și libertăți care „derivă din demnitatea inerentă a ființei umane și care sunt esențiale pentru dezvoltarea sa deplină și liberă”.²²

Însă, în ciuda tuturor acestor încercări, definirea demnității umane este asumată astăzi și prin perspectiva numeroaselor teme de actualitate. Fie că e vorba de familie, religie, siguranță, avort, clonarea umană, dezvoltarea celulelor stem, tortură, eutanasiu și altele, fiecare temă are o anumită perspectivă asupra demnității umane. Dilema este dată de situațiile în care demnitatea umană devine argumentul care creează diviziune. De exemplu, în discuțiile despre eutanasiu, demnitatea umană are două direcții antitetice de susținere. În timp ce unii susțin că demnitate înseamnă dreptul la moarte pentru cei care au devenit „legume” și care și-au pierdut, astfel, demnitatea, alte păreri, situate la polul opus susțin că a curma viața unui om, chiar cu voia și la cererea acestuia, este un afront adus demnității umane.

Dincolo de a susține o parte sau cealaltă a dezbaterii pe tema amintită, acesta este doar un exemplu legat de modul în care, în funcție de problema socială disputată, poate fi percepută demnitatea umană. Cert este că există o multitudine de factori care pun în pericol demnitatea omului. Fie că este vorba de catastrofe, boli, regimuri politice dictatoriale sau concepții sociale, într-o societate puternic individualizată și egocentrică, într-un sistem al efortului sisific de a prinde poziții și demnități înalte, pierderea din vedere a demnității umane este o chestiune de timp. Repetarea catastrofelor istorice, ca suprimare a conceptului demnității umane este o temă tot mai larg dezbătută, deoarece acest război psihologic începe să creeze victime prin noile orientări sociale propuse de actualii indivizi. Din această cauză, întoarcerea la conceptul demnității umane este o datorie și o obligație morală care trebuie asumată în fiecare generație și în fiecare context.

Încercând o definire a demnității umane, Patrick Capps observa că demnitatea are, în esență, două trăsături. Prima trăsătură gravitează în jurul libertății, afirmând că „ființele umane au libertate atunci când își pot exercita libertatea sau autonomia”, iar a doua trăsătură are de-a face cu protecția naturală a libertății, generată de statutul de ființă umană, notând: „autonomia este protejată de o serie de drepturi pe care fiecare om le are în virtutea faptului că este o ființă umană”.²³

22 Marc Perrin de BRICHAMBAUT, „An Agenda for Human Dignity”, in *Survival*, International Institute for Strategic Studies, vol. 50, nr. 4, august-septembrie 2008, p. 25-40.

23 Patrick CAPP, *Human Dignity and the Foundations of International Law*, Hart Publishing, Portland, 2009, p. 108.

Conceptul de demnitate umană, afirmă Nowak, este menit să distingă ființele umane de alte creaturi, în special animale. Acest concept subliniază unicitatea ființelor umane între toate creaturile, exprimată prin voința liberă, autonomia individuală și capacitatea independentă de luare a deciziilor bazate pe rațiune și alegerea morală liberă.²⁴ Ideea lui Nowak, chiar dacă promovează autonomia individuală asemenea lui Kant, aduce în discuție aspectul alegerilor morale. Aici e secretul demnității umane, manifestarea autonomă în baza moralității justificate de statutul de om, ca ființă creată pentru a funcționa după un anumit tipar în cadrul căruia îi sunt asigurate toate condițiile necesare exprimării și emancipării personale.

Teologia creștină are o perspectivă unică și absolută asupra conceptului de demnitate umană, considerând-o consecința firească a faptului că omul este creația lui Dumnezeu, ba chiar mai mult, că omul a fost creat *Imago Dei* – după chipul și asemănarea Creatorului.²⁵ Primele capitole ale Bibliei evidențiază calitatea omului de ființă creată, prezentând bărbatul și femeia ca ființe perfecte, așezate de Creator într-o lume creată. Chiar dacă a experimentat căderea, omul rămâne creația lui Dumnezeu, cu perspectiva escatologică a unei mântuiri veșnice și, prin urmare, o ființă demnă. Iosif Soloveitchik, unul dintre marii rabini ai secolului trecut, citat de Hersey, aprecia că demnitatea umană și dreptatea socială sunt „implicite conceptului biblic al creării omului după chipul lui Dumnezeu”.²⁶ Așadar, demnitatea omului nu derivă din faptele meritorii, nici nu are la bază calități umane de excepție, ci este consecința firească a faptului că omul este creat de Dumnezeu.

René Samuel Cassin, unul dintre arhitecții Declarației Universale a Drepturilor Omului și laureat al premiului Nobel pentru Pace (1968), recunoștea deschis că ideea demnității umane și drepturile omului izvorăsc din inima Bibliei. Conținutul Bibliei, în esență, afirmă valoarea vieții umane. În viziunea profeților biblici, transformarea inimii sau convertirea este condiția esențială a afirmării și susținerii demnității umane. În

24 Manfred NOWAK, în prefața la „Humiliation, Degradation, Dehumanization - Human Dignity Violated”, Edited By Paulus Kaufmannu, Hannes Kuch, Christian Neuhäuser, and Elaine Webster în *Library of ethics and applied philosophy*, vol. 24, Springer, Dordrecht, 2010, pp. v-vi.

25 Ieremia RUSU, *Bazele biblice ale dogmaticii creștine după Evanghelie*, Editura Universitară, București, 2015, pp. 137-138.

26 Friedman H. HERSHEY, *Human Dignity and the Jewish Tradition*, 2008, disponibil la: <https://ssrn.com/abstract=2295178>, citat la 31 iulie 2019.

sensul acesta, afirmă Popa, „de-a lungul istoriei, profeții biblici reprezintă modelul unei conștiințe critice, care asigură apărarea demnității umane înaintea lui Dumnezeu.”²⁷

Așadar, punctul de plecare în înțelegerea biblică a conceptului demnității umane se găsește în perimetrul cărții Geneza, în ideea creației și, în special, în ideea că omul este făcut după „chipul și asemănarea” lui Dumnezeu (Geneza 1:26-27), în ceea ce este cunoscut ca Imago Dei. Chiar dacă, afirmă Phann, sensul frazei nu este foarte clar,²⁸ fiind încă subiect de dispute între erudiți, după spusele lui Day,²⁹ ceea ce pare că a intenționat autorul să transmită, este locul special acordat omului, bărbat și femeie, loc care îl așează într-o superioritate absolută față de celelalte făpturi.

Eticiștii creștini, pornind cel puțin de la Ambrozie al Milanului, au întemeiată înțelegerea conceptului demnității umane, în acest concept biblic al Imago Dei. Conform acestuia, demnitatea umană presupune că ființele umane au dreptul de a fi tratate cu demnitate și respect pentru că sunt într-o relație specială cu Dumnezeu. Deși referirile explicite la ființa umană ca fiind făcută după „chipul lui Dumnezeu” se găsesc numai în Pentateuh, acestea au o importanță enormă pentru înțelegerea antropologiei, afirmă Harland, deoarece sunt o expresie a ceea ce este cel mai distinctiv în umanitate și în relația omului cu Dumnezeu.³⁰

Și în Noul Testament este dezvoltată această înțelegere, a omului ca ființă rațional-inteligibilă, mai presus de celelalte făpturi vii. În primul capitol al Epistolei către Romani, Apostolul Pavel subliniază natura rațională a ființelor umane care sunt capabile, prin rațiunea lor, de a-L recunoaște pe Dumnezeu prin creația Sa. În perspectiva biblică, rațiunea și credința formează un tot unitar ce caracterizează rasa umană. Conceptul demnității umane este prezentat în Noul Testament ca având un conținut hristologic. În literatura paulină, Hristos este portretizat ca fiind imaginea perfectă a lui Dumnezeu și ca destinul rasei umane (cf. 2 Cor. 3:18, 4:14, Ef. 4:24, Col. 3:10). În aceste pasaje, latura umană a Imago

27 Rev. Gheorghe POPA, „The Biblical Prophets - Human Dignity Defenders”, in *Journal for Interdisciplinary Research on Religion and Science*, nr. 5, iulie 2009, p. 190

28 Peter C. PHAN, *Grace and the Human Condition*, Delaware/Michael Glazier, Wilmington, 1988, pp.50-67.

29 John DAY, *From Creation to Babel: Studies in Genesis 1-11*, Bloomsbury, London, 2013, pp. 32-43.

30 P.J. HARLAND, *The value of human life. A study of the story of the flood. Genesis 6-9*, Leiden, Brill, 1996, p. 208.

Dei este prezentată în abilitatea ființei umane de a-L urma pe Hristos și de a reflecta virtuți divine ca înțelepciunea, sfințenia și neprihănirea.

Imago Dei, afirmă Anderson, se referă în mod cu totul specific la acele caracteristici unice și speciale ale naturii umane care ridică oamenii deasupra animalelor, cum ar fi capacitatea și personalitatea, conștiința de sine, autodeterminarea și capacitatea de a răspunde chemării lui Dumnezeu.³¹ Mesajul central al Noului Testament este că Hristos aduce viața (Ioan 14 :6) și răscumpărarea, iar conform cu Anderson, actul lui Dumnezeu de răscumpărare prin viața, moartea și învierea lui Hristos adevărește, nu numai scopul salvator a lui Dumnezeu, cât și intenția inerentă a unei noi creații.³² Prin întruparea lui Hristos, prin crucea Lui, este afirmat, în mod repetat că revelația divină înseamnă solidaritate cu fiecare persoană a cărei experiență este cea a abandonului și părăsirii lui Dumnezeu (cf. Lc. 1:70-74, 4:18-20, Rom. 5:1-11). Jertfa lui Hristos, în optica lui Hollenbach, deschide astfel posibilitatea unei etici de solidaritate și compasiune.³³

Înțelegerea creștină a conceptului demnității umane, față de celelalte puncte de vedere, diferă în sensul că nu este tratat doar pe baza unor trăsături specifice, abilități sau realizări diferite așa cum o fac celelalte curente, ci, așa cum afirmă Vogel, în conformitate cu structura relațională în care omul se naște.³⁴ Creștinismul nu ridică un zid de separare între diferitele dimensiuni ale vieții umane, ci stabilește o legătură între ele, care sugerează unitatea lor organică și necesară. În aceasta constă și contribuția specifică a creștinismului în discursul privind drepturile omului.

Concluzii

Dincolo de orice părere sau încercare de redefinire a demnității umane, aceasta este condiție existențială a ființei umane. Fiind afectată, la nivel teoretic, de mulțimea încercărilor, mai mult sau mai puțin inspirate, de a o defini, demnitatea umană rămâne nealterată în esența ei de concept

31 B.W. ANDERSON, *From creation to new creation. Old Testament perspectives*, Fortress, Minneapolis, 1994, p. 108.

32 *Ibidem*, p. 17.

33 D. HOLLENBACH, 2003, *The global face of public faith. Politics, human rights and Christian ethics*, Georgetown University, Washington, 2003, p. 64.

34 B. VOGEL, E. Herms, M. Honecker, E. Mack, W. Ockenfels, U. Nothelle-Wildfeuer, et al., *Human dignity. Christian responsibility as a basis for the practice of politics*, transl. P. Slotkin, Konrad Adenauer Stiftung, Berlin, 2007, p. 16.

legat în mod intrinsec de Dumnezeu și de condiția de ființă creată a omului. Redefinirea conceptului în afara creației și a relației existente între om și Creator a generat alterarea mentalității omului și anarhie socială. Disputele nu s-au dus pe marginea condiției umane de a fi sau a nu fi o ființă creată, ci pe marginea diferențierilor materiale, intelectuale, rasiale, sociale și de rang, astfel că întoarcerea la definirea creștină a conceptului demnității umane, a fost și continuă a fi o necesitate, care odată împlinită conferă stabilitate socială și respect relațional reciproc. Demnitatea umană, ca și condiție existențială derivată din Imago Dei, nu poate fi ștearsă sau eliminată din structura umană, deoarece natura ei asigură posibilitatea comunicării dintre om și Dumnezeu.

Bibliografie

- ✦ AMÉRY, Jean. *Jenseits von Schuld und Sühne: Bewältigungsversuche eines Überwältigten*. Stuttgart: Klett-Cotta, 1977.
- ✦ ANDERSON, B.W. *From creation to new creation. Old Testament perspectives*. Minneapolis: Fortress, 1994.
- ✦ BIRNBACHER, Dieter. „Menschenwürde – abwägbar oder unabwägbar?” Editor Matthias Kettne. *Biomedizin und Menschenwürde* (Suhrkamp), 2004: 56-61.
- ✦ BRICHAMBAUT, de Marc Perrin. „An Agenda for Human Dignity.” *Survival, International Institute for Strategic Studies*, aug - sep 2008: 25-40.
- ✦ CANCIK, Hubert. „Dignity of Man and Persona in stoic anthropology: Some remarks on Cicero, De Officiis 1 105–7.” Editor David Kretzmer și Eckart Klein. *The concept of human dignity in human rights discourse* (Kluwer Academic Publishers), 2002: 19-39.
- ✦ CAPPS, Patrick. *Human Dignity and the Foundations of International Law*. Portland: Hart Publishin, 2009.
- ✦ DAY, John. *From Creation to Babel: Studies in Genesis 1-11*. London: Bloomsbury, 2013.
- ✦ DICKE, Klaus. „The founding function of human dignity in the universal declaration of human rights.” Editor David Kretzmer și Eckart Klein. *The concept of human dignity in human rights discourse* (Kluwer Academic Publishers), 2002: 111-142.
- ✦ DWORKIN, Ronald. *Life's dominion – An argument about abortion and euthanasia*. Hammersmith: Harper Collins, 1993.

- ✦ GEWIRTH, Alan. „Human dignity as the basis of rights.” Editor Michael J. Meyer and William Parent. *The constitution of rights – Human dignity and american values* (Cornell University Press), 1992: 25-32.
- ✦ HABERMAS, Jürgen. *Die Zukunft der menschlichen Natur*. Frankfurt/Main: Suhrkamp, 2001.
- ✦ HARLAND, P.J. *The value of human life. A study of the story of the flood. Genesis 6-9*. Brill: Leiden, 1996.
- ✦ HERSHEY, Friedman H., „Human Dignity and the Jewish Tradition.” <https://ssrn.com/abstract=2295178>. 2008. (accesat jul 31, 2019).
- ✦ HILL, E., Thomas. *Dignity and practical reason in Kant’s moral theory*. Ithaca: Cornell University Press, 1992.
- ✦ HOLLENBACH, D. *The global face of public faith. Politics, human rights and Christian ethics*. Washington: Georgetown University, 2003.
- ✦ MENKE, Christoph, și POLLMANN, Arnd. *Philosophie der Menschenrechte. Zur Einführung*. Hamburg: Junius, 2007.
- ✦ MIRANDOLA, della Pico. *On the Dignity of Man*. Editor C. Glenn Wallis. Cambridge: Hackett Publishing Company, 1965.
- ✦ NOWAK, Manfred. „Humiliation, Degradation, Dehumanization - Human Dignity Violated.” Editor Paulus Kaufmann, Hannes Kuch, Christian Neuhäuser și Elaine Webster. *Library of ethics and applied philosophy* (Springer) 24 (2010): v-vi.
- ✦ NUSSBAUM, C. Martha. *Frontiers of justice: Disability, nationality, species membership, the tanner lectures on human values*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2006.
- ✦ O’ DONOVAN, J. L. „Human dignity and human justice in theological perspective.” Editor P.M. Candler și C. Cunningham. *The grandeur of reason* (SCM Press), 2010: 118-135.
- ✦ OBER, Josiah. „Meritocratic and Civic Dignity in Greco-Roman Antiquity.” Editor Marcus Düwell, Jens Braarvig, Roger Brownsword și Dietmar Mieth. *The Cambridge Hand-book of Human Dignity: Interdisciplinary Perspectives* (Cambridge University Press), 2014: 53-65.
- ✦ PHAN, C. Peter. *Grace and the Human Condition*. Wilmington: Delaware/Michael Glazier, 1998.
- ✦ POPA, Gheorghe. „The Biblical Prophets - Human Dignity Defenders.” *Journal for Interdisciplinary Research on Religion and Science* 5 (jul 2009): 190.
- ✦ ROTARU, Ioan-Gheorghe, “Plea for Human Dignity”, in *Scientia Moralitas. Human Dignity - A Contemporary Perspectives*, The Scientia Moralitas Research Institute, Beltsville, MD, United States of America, 2016, Volume 1, pp. 29-43.

- ✦ RUSU, Ieremia, *Bazele biblice ale dogmaticii creștine după Evanghelie*, București: Editura Universitară, 2015.
- ✦ SCHOPENHAUER, Arthur. *On the Basis of Morality*. Cambridge: Hackett Publishing Co, 1998.
- ✦ SOULEN, R. Kendall, și WOODHEAD, Linda. *God and human dignity*. Grand Rapids: Eerdmans, 2006.
- ✦ STEPANIANS, Markus. „Gleiche Würde, gleiche Rechte.” Editor Ralf Stoecke. *Menschenwürde – Annäherung an einen Begriff* (Öbv & Hpt), 2003: 81-103.
- ✦ TADD, Win. „Win Dignity and Older Europeans.” Editor Jenny Gunning și Soren Holm. *Ethics, Law and Societ* (Ashgate) III (2007): 73-92.
- ✦ TRINKAUS, Charles, Edward. *In our image and likeness: Humanity and divinity in Italian humanist thought*. Paris: University of Notre Dame Press, 1995.
- ✦ United, Nation. „Human Rights.” <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml>. fără an. (accesat jul 31, 2019).
- ✦ VOGEL, B., HERMS, E., HONECKER, M., MACK, E., și OCKEN, W. *Human dignity. Christian responsibility as a basis for the practice of politics*. Berlin, 2007.
- ✦ WALDRON, Jeremy. „Dignity and rank.” *European Journal of Sociology*, 2007: 201-237.